

Crynodeb Gweithredol

Dysgu ac agweddau at ddysgu

Mewn lleoliadau a dosbarthiadau meithrin, mae'r rhan fwyaf o blant yn gwneud cynnydd cryf ac yn datblygu eu sgiliau iaith a llythrennedd yn effeithiol.

Wrth i ddysgwyr symud trwy'r ysgol gynradd, mae'r mwyafrif yn parhau i wneud hyn yw tipio offer i wneud sain neu well cynnydd yn eu datblygiad iaith o'u gwahanol fannau cychwyn, gan gynnwys y rhai sydd â anghenion addysgol arbennig. Mae'r rhan fwyaf o ddysgwyr o bob cefndir ieithyddol sy'n mynychu ysgolion cyfrwng Cymru a ffrydiau Cymraeg mewn darparwyr dwyieithog yn datblygu eu sgiliau yn llwyddiannus ac mae ganddynt afael gadarn ar yr iaith Gymraeg erbyn diwedd eu hamser yn yr ysgol gynradd.

Mewn lleiafrif o ysgolion, nid yw dysgwyr sy'n fwy abl yn cyflawni cystal ag y gallent. Yn gyffredinol, mewn ysgolion cyfrwng Saesneg, nid yw bechgyn yn cyrraedd cystal, ac nid yw merched a dysgwyr o gefndiroedd difreintiedig yn gwneud cynnydd digonol wrth ddatblygu eu sgiliau iaith a llythrennedd. Er gwaethaf gwelliannau mewn agweddau ar siarad, darllen ac ysgrifennu, mae safonau iaith a llythrennedd mewn ysgolion cynradd yn debyg yn fras i'r rhai a nodwyd gennym bum mlynedd yn ôl.

Lle mae safonau gwrando a siarad yn gryf, mae'r rhan fwyaf o ddysgwyr yn rhyngweithio'n dda ag ymarferwyr a'i gilydd. Maent yn mewnoli, siarad a chymhwysio iaith gyda hyder cynyddol i gyfathrebu'n effeithiol mewn amrywiaeth o gyd-destunau. Mewn ychydig o ysgolion, nid yw lleiafrif o ddysgwyr cyfnod allweddol 2 yn datblygu eu sgiliau gwrando a siarad yn ddigon da.

Erbyn diwedd y cyfnod sylfaen, mae llawer o ddysgwyr yn cyflawni rhuglder a mynegiant addas yn eu darllen. Er bod llawer o ddysgwyr yng nghyfnod allweddol 2 yn defnyddio ystod gynyddol o strategaethau i ddatblygu eu dealltwriaeth wrth ddarllen yn annibynnol, nid ydynt bob amser yn datblygu ystod ddigon eang o sgiliau darllen uwch. Mewn darparwyr cyfrwng Cymraeg, nid yw mwyafrif y dysgwyr yn trafod llyfrau a blodeugerddi a ysgrifennwyd yn Gymraeg yn ddigon hyderus yn wreiddiol. Yn gyffredinol, mewn ysgolion Cymraeg a Saesneg, mae mwynhad dysgwyr mewn darllen yn dirywio yn ystod eu hamser yn yr ysgol gynradd.

Mewn ysgolion lle mae safonau gwrando, siarad a darllen yn gryf, mae dysgwyr yn defnyddio'r sgiliau hyn i ddylanwadu ar eu hysgrifennu ar draws y cwricwlwm. Maent yn datblygu'r sgiliau hyn mewn gweithgareddau sy'n llawn llythrennedd ac yn eu defnyddio ym mhob maes dysgu. Mewn llawer o ysgolion, ysgrifennu yw'r gwannaf o'r pedair sgil

sgiliau iaith o hyd. Mewn tua hanner yr ysgolion cynradd, mae sgiliau dysgu annibynnol dysgwyr, yn enwedig mewn ysgrifennu, yn parhau i fod yn feysydd i'w datblygu.

Yn y mwyafrif o leoliadau ac ysgolion, mae gan ddysgwyr agweddau cadarnhaol tuag at ddatblygu sgiliau iaith a llythrennedd. Mae dysgwyr mewn ysgolion Cymraeg ac mewn ffrydiau Cymraeg mewn darparwyr dwyieithog yn gwerthfawrogi buddion bod yn hyddysg yn y Gymraeg a'r Saesneg. Dysgu ac agweddau at ddysgu

Ffigur 1. Siart bar enghreifftiol H5P ar gyfer data syml

As learners move through primary school, most continue to make sound or better progress in their language development from their different starting points, including those with special educational needs. Most learners from all linguistic backgrounds who attend Welsh-medium schools and Welsh streams in bilingual providers develop their skills successfully and have a sound grasp of the Welsh language by the end of their time in primary school.

Figure 2. Sample H5P pie chart for simple data

As learners move through primary school, most continue to make sound or better progress in their language development from their different starting points, including those with special educational needs. Most learners from all linguistic backgrounds who attend Welsh-medium schools and Welsh streams in bilingual providers develop their skills successfully and have a sound grasp of the Welsh language by the end of their time in primary school.

Figure 3. Embedded Power BI chart sample

As learners move through primary school, most continue to make sound or better progress in their language development from their different starting points, including those with special educational needs. Most learners from all linguistic backgrounds who attend Welsh-medium schools and Welsh streams in bilingual providers develop their skills successfully and have a sound grasp of the Welsh language by the end of their time in primary school.

Figure 4. Chart as simple static image with long description including table

Long description

Data table for the chart above.

Status	Value
No Sixth form at the school	33%
Co-operation	22%
Consortium	22%
Collaboration	14%
Independence	8%
Confederation	1%

As learners move through primary school, most continue to make sound or better progress in their language development from their different starting points, including those with special educational needs. Most learners from all linguistic backgrounds who attend Welsh-medium schools and Welsh streams in bilingual providers develop their skills successfully and have a sound grasp of the Welsh language by the end of their time in primary school.

Figure 5. Graphic as static image with long description

OGL
[Full screen](#)

[Long description](#)

Data table for the chart above.

Status	Value
No Sixth form at the school	33%
Co-operation	22%
Consortium	22%
Collaboration	14%
Independence	8%
Confederation	1%

As learners move through primary school, most continue to make sound or better progress in their language development from their different starting points, including those with special educational needs. Most learners from all linguistic backgrounds who attend Welsh-medium schools and Welsh streams in bilingual providers develop their skills successfully and have a sound grasp of the Welsh language by the end of their time in primary school.

Yr amgylchedd dysgu a chynllunio ar gyfer dysgu

Mae llawer o ymarferwyr yn modelu iaith yn dda i gefnogi datblygiad llwyddiannus lleferydd a chyfathrebu dysgwyr.

Mae lleoliadau ac ysgolion yn aml yn creu amgylcheddau dysgu sy'n llawn iaith a llythrennedd. Mae sgiliau iaith a llythrennedd dysgwyr yn aml yn cael eu datblygu orau yn yr ysgolion a'r lleoliadau hynny sy'n mabwysiadu dull thematig integredig neu wedi'i ystyried yn ofalus. Wrth baratoi ar gyfer Cwricwlwm i Gymru (Llywodraeth Cymru, 2020b), mae llawer o ysgolion cynradd yn defnyddio ystod eang o gyd-destunau dychmygus bywyd go iawn i ddatblygu neu ymestyn sgiliau iaith a llythrennedd dysgwyr. Lle mae dysgu iaith yn hynod lwyddiannus, mae athrawon yn cynllunio'n benodol ar gyfer gwybodaeth eirfa dysgwyr, fel agwedd benodol ar ddysgu iaith.

Mewn lleiafrif o ysgolion, nid yw'r cynllunio ar gyfer dysgu wedi'i ddatblygu'n ddigonol. Er enghraifft, mewn lleoliadau neu ysgolion cyfrwng Saesneg nid yw'n cael ei hysbysu'n ddigon da gan dystiolaeth ac ymchwil. Mewn lleoliadau Cymraeg ac ysgolion a ffrydiau Cymraeg mewn darparwyr dwyieithog, nid yw cynllunio'n cefnogi dysgwyr yn ddigon da wrth iddynt symud rhwng dosbarthiadau a chyfnodau.

Lle mae diffygion mewn addysgu iaith ymhlith darparwyr Cymraeg a Saesneg, nid yw staff yn cydnabod pwysigrwydd bod dysgwyr yn datblygu eu gwybodaeth eirfa wrth gynllunio ar gyfer dysgu, nac yn rhoi cyfleoedd penodol iddynt wneud hynny. Mae hyn yn cyfyngu ar y cynnydd y mae dysgwyr yn ei wneud, megis gwella ansawdd eu hysgrifennu mewn darpariaeth Gymraeg a datblygu eu darllen a deall mewn ysgolion cyfrwng Saesneg.

Addysgu ac asesu

Yn y mwyafrif o ysgolion, mae athrawon yn sicrhau bod gan ddysgwyr ddealltwriaeth briodol o'r hyn y byddant yn ei ddysgu yn eu gwersi iaith. Mae llawer o ysgolion yn darparu adborth clir a defnyddiol i gynorthwyo dysgwyr i wella eu gwaith iaith a llythrennedd.

Mae llawer o ymarferwyr yn fodolau rôl iaith cryf sy'n trochi dysgwyr mewn iaith lafar ac ysgrifenedig. Yn y mwyafrif o leoliadau Cymraeg ac ysgolion a ffrydiau Cymraeg mewn darparwyr dwyieithog, mae ymarferwyr yn cefnogi dysgwyr yn llwyddiannus i fod yn ddysgwyr dwyieithog hyderus a hyfedr.

Mewn ychydig o leoliadau ac ysgolion cyfrwng Saesneg, nid yw athrawon yn cwestiynu dysgwyr yn ddigon gofalus i sgaffaldio a datblygu eu sgiliau iaith a llythrennedd cystal ag y gallent.

Mewn ychydig o ddarparwyr Cymraeg neu ddwyieithog, nid yw ymarferwyr bob amser yn deall sut mae arferion trochi yn cefnogi dysgwyr i gaffael iaith. Mewn lleiafrif o

ddarparwyr, nid yw ymarferwyr yn darparu digon o her i ddysgwyr sydd â lefel uchel o Gymraeg.

Gwrando a siarad

Mae'r rhan fwyaf o leoliadau ac ysgolion yn datblygu sgiliau gwrando a siarad dysgwyr yn llwyddiannus yn y cyfnod sylfaen.

Lle bo'n briodol, mae ymarferwyr yn cefnogi dealltwriaeth gynnar dysgwyr o iaith trwy fodelu a dangos ystum neu symudiad sy'n cyfleu ystyr geiriau.

- Mae llawer o ysgolion yn darparu cyfleoedd allgyrsiol buddiol, gan gynnwys yn y gymuned leol, i ddysgwyr ddatblygu eu sgiliau iaith.
- Mae'r ysgolion cynradd mwyaf effeithiol yn defnyddio cyd-destunau cyfoethog ac amrywiol, fel cymryd rhan yn yr Urdd, i ddysgu dysgwyr yn benodol sut i wrando a siarad.
- Mae darpariaeth fel arfer yn llai effeithiol wrth ystyried gwrando a siarad yn sgiliau sy'n cefnogi darllen ac ysgrifennu, yn hytrach nag fel sgiliau i'w datblygu ynddynt eu hunain.

Cefnogaeth effeithiol i ddysgwyr a'u teuluoedd

Yn y mwyafrif o ddarparwyr, mae gweithio partneriaeth gadarn yn helpu llawer o ddysgwyr i wneud cynnydd da yn eu sgiliau iaith a llythrennedd.

Mae'r berthynas â rhieni a gofalwyr fel arfer yn gadarnhaol. Mae cefnogaeth llawer o ysgolion i ddysgwyr ag anghenion iaith, llythrennedd a chyfathrebu penodol yn cael ei gynllunio'n ofalus a'i ddarparu'n gyson, fel bod dysgwyr yn elwa yn unol â hynny.

Serch hynny, nid yw rhai ysgolion bob amser yn cynllunio ac yn adolygu rhaglenni cymorth iaith ar gyfer dysgwyr sydd â sgiliau iaith gwan neu anghenion dysgu

ychwanegol yn ddigon gofalus.

Mae'r mwyafrif o leoliadau ac ysgolion cyfrwng Saesneg yn gweithio'n dda gydag asiantaethau allanol i gael gfael ar gymorth neu arweiniad i wella sgiliau iaith dysgwyr bregus a difreintiedig. Mewn ychydig iawn o leoliadau ac ysgolion sy'n gwasanaethu'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yn gymdeithasol, mae'r gefnogaeth a'r arweiniad ar gyfer datblygiad iaith a llythrennedd dysgwyr yn rhagorol. Ac eto, dim ond lleiafrif o ysgolion cyfrwng Saesneg sy'n canolbwyntio'n ddigon da ar yr holl ffactorau sy'n dylanwadu ar ddatblygiad iaith plant. Er gwaethaf y cyllid sydd wedi bod ar gael i fynd i'r afael â hyn, mewn mwyafrif o ysgolion, mae tlodi ac anfantais yn parhau i fod yn rhwystrau i ddysgwyr ddatblygu sgiliau iaith a llythrennedd diogel.

Mewn lleiafrif o ysgolion, mae ymarferwyr arbenigol mewn canolfannau trochi iaith yn cefnogi hwyrddyfodiaid i addysg cyfrwng Cymraeg yn llwyddiannus trwy rannu dulliau trochi ac adnoddau perthnasol. Yn yr arfer gorau, mae arweinwyr yn gweithio gyda mentrau Cymraeg lleol a sefydliadau cenedlaethol eraill i annog a darparu cyfleoedd i rieni nad ydynt yn siarad Cymraeg ddysgu'r iaith. Mewn lleiafrif o ysgolion Cymraeg a dwyieithog, nid yw'r ddarpariaeth bob amser yn sicrhau bod dysgwyr mwy galluog a'r rheini o gartrefi Cymraeg yn gwneud cynnydd digonol yn eu defnydd o'r Gymraeg.

Darllen

Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn cynllunio'n briodol ar gyfer dilyniant yn natblygiad darllen dysgwyr a maen nhw'n dysgu darllen yn ddyddiol.

- Yn aml mae ffocws cryf ar ddatblygu sgiliau rhagddarllen dysgwyr mewn lleoliadau heb eu cynnal a dosbarthiadau meithrin, er enghraifft trwy ganeuon, odl a cherddoriaeth.
- Mae meithrin cariad at ddarllen a llenyddiaeth yn flaenoriaeth mewn ysgolion sy'n datblygu iaith a llythrennedd dysgwyr yn effeithiol. Maent yn datblygu strategaethau ysgol gyfan lwyddiannus ar gyfer hyrwyddo darllen er pleser: darllen i ddysgwyr, darparu cyfleoedd i ddysgwyr ddarllen yn uchel, rhannu nofelau cyflawn â dysgwyr, a darparu amser ar gyfer darllen annibynnol dyddiol. Mae eu hathrawon yn eiriolwyr darllen.
- Many practitioners in Welsh-medium and bilingual providers develop learners' translanguaging skills effectively to support their reading across the curriculum.
- Yn y darparwyr hynny lle nad yw dysgwyr yn datblygu eu sgiliau darllen yn ddigon da, mae hyn yn aml oherwydd bod ymarferwyr yn glynu'n rhy anhyblyg at gynllun darllen sy'n mygu mwynhad dysgwyr, neu nad oes strategaeth ysgol gyfan i wella sgiliau datgodio, adeiladu gwybodaeth eirfa, neu ddatblygu ymatebion dysgwyr i'r

hyn maen nhw'n ei ddarllen.

- Mewn ychydig o ysgolion cyfrwng Saesneg, nid yw staff yn rhoi ystyriaeth ddigonol i gamau datblygu dysgwyr ac yn cyflwyno addysgu ffoneg yn rhy gynnar. Nid ydynt yn annog dysgwyr difreintiedig a'u teuluoedd i fwynhau darllen yn ddigon da.
- Mae diffygion wrth gefnogi darllen dysgwyr yn cynnwys ychydig o gyfleoedd i oedolion ddarllen model rôl yng nghyfnod allweddol 2, gan gynnwys llenyddiaeth Gymraeg mewn darpariaeth Gymraeg.

Ysgrifennu

Mae llawer o ysgolion cynradd wedi gwella addysgu ysgrifennu trwy ddulliau cyson o ddatblygu sgiliau a mwy o ffocws ar afael mewn pwrpas a chynulleidfa.

- Where writing is taught best, learners understand the conventions of form and genre, and of writing as a process. Increasingly, as they consider the new curriculum, teachers provide learners with a real reason to write and audience to write for.
- In a few schools, shortcomings in planning and the inconsistent use of teaching and learning strategies inhibit learners' writing development, for example in sentence construction, punctuation and spelling.
- In a few schools, the expectation of learners, including the more able, to write well in different, challenging forms is too low.
- Too often, teachers do not provide enough opportunities for learners to write freely using the range of writing skills that they already have. In general, the quality of extended writing opportunities and the expectation for learners to check, correct and re-draft their work remain far too variable.